Grafiek overtreft schilderijen, wandkleden het talrijkst

Aruba Pictura 75 geeft uitstekend overzicht van Arubaanse kunst

IN DE AFGELOPEN JAREN zijn er op Aruba drie tentoonstellingen geweest onderde naam Arte Popular.Zoals deze titel al zei, kwamen vooral de volkskunst en het werk van zondagsschilders op deze exposities aan bod, en ze waren dus te vergelijken met de Nos Arte exposities van het Curacaos Museum of misschien nog eerder met de kunstmarkten op het Gomezplein. Daarnaast waren er de eenmans- of groepstentoonstellingen van kunstenaars als Roser en Frank de Vlugt, frère Adrianus, Richard en Jannie de Veer, Toton, Wouter en Regina van Romondt, Jan en Tina Hammer en Fransje Diekmann. Al deze kunstenaars plus Olivia Benschop-Erasmus, Evelino Fingal en Nigel Matthew zijn nu samen te zien op "Aruba Pictura 75". Iedereen is met drie kunstwerken vertegenwoordigd. Het initiatief werd genomen door Wouter van Romondt en Nigel Matthew, allebei tekenleraar en internationaal bekende kunstenaars, en de aanleiding was de opening van de nieuwe tentoonstellingszaal van het Cas di Cultura. Gelukkig worden er op Aruba niet alleen nieuwe hotels geopend.

The mystery: Sun, een wandkleed van Olivia Benschop-Erasmus.

Three in one, een schilderij van Evelino Fingal

Wie bij Aruba Pictura alleen aan schilderijen denkt, vergist zich. De schilderijen zijn zelfs nogal in de minderheid, en niet alleen kwantitatief. De grafiek en de tekeningen geven kwalitatief de toon aan, terwijl de wandkleden de grootste groepvormen. Dit is een opmerkelijk verschil met de overzichtstentoonstellingen die het Curacaos Museum vorig jaar organiseerde. Daar waren helemaal geen wandkleden te zien.

Schilderijen

De nestor van de Arubaanse kunstenaars is frère Adrianus, die Aruba, na 38 jaar in het onderwijs gewerkt te hebben, verlaten heeft op de dag na de opening. Hij heeft langer op het eiland gewoond dan de meeste exposanten oud zijn. Een opgeruimde man die voor zijn plezier tekende en schilderde, en zijn hobby toch zo serieus opvatte dat hij twee schriftelijke cursussen volgde, van de LOI en de Famous Artists. Vooral na zijn pensionering in 1971 werd hij actief als kunstenaar, en exposeerde hij zijn tekeningen en schilderijen diverse malen. Hij verkocht bijna alles, zodat hij nog maar met moeite kon meedoen aan Pictura 75. Frère Adrianus, die een tekenakte in zijn koffer naar Aruba kwam, gaf met zoveel plezier tekenles, dat twee van zijn leerlingen, Nigel en Evelino, nu vertegenwoordigd zijn op wat men afscheidstentoonstelling van de frère zou kunnen noemen.

De drie kunstwerken die frère Adrianus Vervoord uitkoos, zijn heel verschillend van techniek, en dat maakt het nog moeilijker om ze te beoordelen dan wanneer er drie in dezelfde stijl zouden hangen. Het ene is een papiercollage à la Schweiz (die een paar jaar geleden van Aruba vertrokken is) maar met veel minder kleur. De andere twee zijn nauwkeurige studies, een olieverfschilderij van een vaas met Antilliaanse bloesems, zeer exact geschilderd maar met te weinig leven; en een pentekening van een Arubaans landschap, heel fijn en evenwichtig.

zelden een goede affiche te zien is. Evelino is een begaafd figuurschilder. Op het schilderij Loneliness heeft hij heel raak een peinzende jongeman neergezet, en op Three in One driemaal hetzelfde meisje, met het hoofd naar verschillende kanten gericht, en ook het lichaam in verschillende houdingen. De gezichten zijn tamelijk uitdrukkingsloos, zoals het bij dit soort naturalistische studies vaker gebeurt, maar ze zijn knap geschilderd. Fingal zou misschien alleen wat meer met kleur moeten proberen te werken. Hij is trouwens nog helemaal aan het zoeken, en uit een mislukt schilderij als Dusk blijkt hoe makkelijk hij kan afglijden naar het pseudokunstwinkelgenre.

Selles, pseudoniem van Frank Leslie de Vlugt (onder de naam Les maakt hij ook nog grafiek) heeft er behoefte aan om zich naast zijn werk als architect ook frank en vrij te uiten als schilder. De architectuur biedt tegenwoordig weinig mogelijkheden meer voor een kunstzinnig ontwerper. Functionaliteit is het enige uitgangspunt. In zijn schilderijen speelt Selles met gezichten, waarbij hij in het begin blijkbaar geïnspireerd werd door Picasso. De Olympia van Selles lijkt nogal op het kopje van Yvette dat op honderden meisjesstudentenkamers hangt. Maar bij nader toezien zit het heel anders in elkaar. Het gezicht bestaat uit een meisjes- en een jongensgezicht, allebei en profil. Het idee is niet onaardig, maar is niet goed uitgewerkt. Het gat tussen de twee neuzen-en-profil is zwart gemaakt, wat overeenkomt als een gat in het hoofd-en-face. De twee andere schilderijen zijn veel beter, de drie gezichten van Together Too zijn bijna in elkaar opgelost, en in Sines wordt een gezicht vermengt met een zwemmend figuurtje. De vloeiende lijnen hebben charme, maar de lichtblauwe en lichtpaarse achtergrond maken het geheel weer te simpel.

Concentration Camp, een schilderij van Toton

Evenwichtig is niet direct het woord dat past bij de schilderijen van Toton. Op zijn schilderijen wervelen de figuren naar alle kanten. Zoals de gedachten en visioenen in zijn hoofd ronddraaien, probeert hij ze kennelijk ook in kleuren vast te leggen. Het meest evenwichtig is deze wenteling van kleuren en gestalten in Womb, waar gestileerde menselijke figuren rond een zware afgrond zweven, de hele mensheid bijna. Even Dantesk, maar dan geïnspireerd op de Inferno van Solsjenitzyn is het Concentratiekamp, waar de verschrikkingen op een chaotische manier weergegeven zijn. Wanneer Toton zijn figuren niet stileert, is zijn vormkracht niet groot. Dat geldt ook voor Amor mystica, waar figuren uit de wereldgodsdiensten verenigd zijn. Toton wil teveel en zijn greep is niet stevig genoeg.

Evelino Fingal is pas 23 jaar, en daarmee de jongste exposant. Hij maakt voor de VAD veel posters en boekomslagen, en het zou misschien niet gek zijn om die eens te exposeren samen met andere posters, zoals die van Mascaruba vorig jaar. En laat die maar eens naar Curacao en de andere eilanden komen, waar

Grafiek

Nigel Matthew, op Curacao nog bekend als leraar aan de Akademie in de begintijd, en op Aruba als grafisch ontwerper en tekenleraar, heeft vorig jaar in zijn naaste omgeving twee sterfgevallen meegemaakt die een diepe indruk op hem gemaakt hebben. Hij maakte er voor zichzelf een reeks tekeningen van, en pas na veel aandrang exposeerde hij er twee van. Ze heten Struggle for Life, en op de eerste ziet men een zwangere vrouw op een ziekenhuisbed met een slangetje in haar neus, haar gezicht pijnlijk vertrokken. Het eenzame lijden wordt hier heel sterk uitgedrukt. Op de andere tekening ziet men het lijden of de doodsstrijd als een sociaal gebeuren waarbij de hele familie betrokken is. De handen grijpen in elkaar en alle gezichten drukken evenveel pijn uit. Twee prachtige tekeningen, heel zorgvuldig en toch expressief getekend. Daarnaast hangt een interessante collage die Nigel Matthew leert kennen als grafisch ontwerper. Het is één van de vele schetsbladen voor een serie postzegels, met een aantal losse schetsen en kleurproeven, aangevuld met een blok postzegels, het uiteindelijke resultaat dus, en een zwartwit foto van de serie van drie zegels. Heel instructief, deze collage, en tegelijk esthetisch.

Een schets voor een postzegelontwerp van Nigel Matthew.

Een andere graficus, maar heel anders gericht, is Wouter van Romondt. In de laatste vijf jaar heeft hij een hele reeks exposities gehad op de Antillen, Latijns Amerika en Nederland. Hij heeft ook een muurschildering van 11 bij 2,5 meter gemaakt voor een Arubaanse bank. Hij mag dus wel als de bekendste kunstenaar van het eiland worden beschouwd. Met zijn vrouw Regina heeft hij een Arubaans knoekhuis helemaal opgeknapt en verbouwd tot een mooi kunstenaarsboerderijtje. Hij is dan ook verknocht aan het landschap en de geschiedenis van Aruba, en dat is aan zijn monotypes wel te merken.

Een hele serie, die hij nog eens als boek hoopt uit te geven, heet Mythologie van het eiland. De tekst die daar bij moet komen, mis je nu wel, want de versoberde, geabstraheerde tekentaal van Wouter van Romondt is niet zo eenvoudig te vatten. Als hij zegt dit is een duizendpoot en dat is een hagedis, begin je ook de andere rechthoekige dieren wel te herkennen. Ze doen wat denken aan de hoekige gouden figuurtjes die in Colombia en Panama (Tolima bijv.) gevonden werden. Om van de diepere betekenis van deze bladen te genieten, moet men ze goed bekijken en bestuderen, maar ze zijn ook op het eerste gezicht heel aantrekkelijk, door de gebruikte kleuren. De eerste prent die je bij de Romondts thuis ziet, is een ets van Anton Heyboer, maar ook zonder die gezien te hebben, plaats je de grafiek van Wouter in de rij van Heyboer en Kees Okx. Ze maken een oeroude, gronderige, verbruinde indruk, en Wouter van Romondt gebruikt zijn eigen kleurstoffen om dat effect te bereiken, uieschillen of creoline of lokale planten waarmee hij experimenteert als wijlen de indianen hier. Maar omdat etsen in de tropen een moeilijke techniek is, maakt hij monoprints en plakt hij de stukjes papier op elkaar, en vult ze in met tekenwerk. Hij heeft een voorkeur voor arceren, wat ook opvalt bij Regina en vooral bij Nigel. Het wilde gekras van de naoorlogse tijd is op Aruba niet in trek.

Fransje Diekmann, getrouwd met de archeoloog Eb Boerstra, maakt ook monoprints, maar intuïtief zou je haar werk eerder bij de schilderkunst dan bij de grafiek indelen. Op alle drie de bladen overheerst één kleur, oranje of blauw of zo, met daarnaast neutrale kleuren. Op deze beweeglijke maar niet onrustige achtergrond tekent ze allebei spookachtige figuurtjes, die met draden aan elkaar verbonden zijn. Die draden zijn uitgevloeide inkt, en ook de figuurtjes of maskers maken de indruk uit vlekken te zijn gegroeid, zoals je als kind in vlekken op het behang heksen en loerende gezichten ziet. Het is een heel eigen wereldje dat zij oproept, en waar de kijker alle kans heeft, er iets persoonlijks van te maken.

Wandkleden

Een groot deel van Aruba Pictura 75 bestaat uit wandkleden. Alle exposanten hebben een opleiding gehad en de meesten geven ook les in naaldvakken of handwerk. Wat voor de anderen geldt, geldt hier ook, uit drie werkstukken komt niet altijd een eigen gezicht naar voren. Misschien hier nog sterker, omdat het "handschrift" hier nauwelijks een rol speelt. Wat dat betreft lijkt vooral het appliqué op de collage, die ook nogal eens onpersoonlijk is.

De vier appliqué-exposanten werken hoofdzakelijk abstract. Tina Hammer noemt een van haar kleden Touwen, naar het materiaal dat overheerst en een ander Eruptie, ook al iets dat nogal nonfiguratief is (vgl. de Explosie van Olivia Benschop). Tina gebruikt vrij rustige en op elkaar afgestemde kleuren, en de touwen, dikke kabels en stukken makramé die er doorheen golven zorgen voor de dynamiek. Ook wanneer ze ronde stukjes blik en knopen verwerkt, blijft het heel beheerst. Degene die het dichtst bij haar stijl staat is Roser de Vlugt-Fábregas. Allebei hebben ze een abstract mola-kleed, dat van

Grafica en tela, een wandkleed van Roser de Vlugt Fabregas.

Tina maakt een krachtiger indruk dan dat van Roser, dat nog maar een probeersel lijkt. Een ander heet Grafica en tela, golvende lijnen en vlaken van licht- en donkerpaars versierd met allerlei steken en haakwerk, heel aardig. Het derde is weer figuratief, Sombras del Querer, een uitbeelding van een trieste liefde, met goede kleurtegenstellingen. Olivia Benschop werkt vooral met mooie kleuren die ze graag fel tegenover elkaar zet. The Mystery Sun is vereenvoudigd figuratief, een zonsondergang met een zwarte, zwaarvertakte boom ervoor. Ze werkt meer diagonaal of vertikaal, terwijl de meeste anderen eerder horizontaal werken.

Regina van Romondt is van huisuit tekenares, en dat blijft ze ook als ze wandkleden maakt. Op haar tekeningen en wandkleden zie je telkens dezelfde meisjesgezichten, en die lijken opvallend veel op het klassieke profiel van Regina zelf. Er zijn meer schilders die onbewust telkens hun eigen gezicht tekenen, en bij Regina is dat heel duidelijk. Heel vaak zijn het in zichzelf gekeerde gezichten, zoals bij de tekening van de sfinx en het wandkleed van de zomerwind. Bati bleki (roddelpraat) heet het andere. Drie vrouwen, waarvan er twee blijkbaar over de derde kletsen die met gesloten ogen zich afzijdig houdt. De middelste heeft haar gezicht naar haar toegekeerd, maar kijkt vanuit haar ooghoeken samenzweerderig naar de derde, die schijnbaar naar iets heel anders kijkt. Door die ogen worden de vrouwen een dramatische groep. Heel mooi is het gebruik van meubelstoffen die iets voornaams aan de vrouwen geven, het zijn knoekvrouwtjes die aan het roddelen zijn.

Jannie en Richard de Veer beoefenen zelf het weven en het macraméknopen. Jannie spint en verft haar wol zelf. In de 18 jaar dat ze op Aruba woont, heeft ze haar techniek gestadig uitgebreid, en met name in Sea Fountain heeft ze zich geïnspireerd op de wilde Arubaanse noordkust. Een fijn kleed, de blauwe ketting (of schering) van grotendeels los naast elkaar gespanen draden, is maar gedeeltelijk doorweven, waardoor de bruine kust en het witte schuim zichtbaar en haast voelbaar worden. Ascenso is een uiterst eenvoudige voorstelling met een interessante techniek. Van de Smile zie ik de aardigheid niet. Richard de Veer maakt nogal wilde macramékleuren, terwijl zijn kaktuscompositie van geverfde sisal terecht Beauty of Dryness heet.

Het werk van Jan Hammer, bouwkundig ontwerper, heeft er, evenals Selles, behoefte aan om zich naast de bouwkunde wat vrijer uit te drukken, maar hij blijft dichter bij zijn vak. Je kunt misschien zelfs zeggen dat hij zich in zijn composities van witgeschilderd hout pas echt als architect kan uiten. Je zou ze als maquettes of details van een wand kunnen beschouwen. De Maya's en de Grieken kenden het geheim van de schaduwwerking op een gebouw, wat in de moderne architectuur, die alleen maar strakheid wil, volkomen verdrongen is. De sterk gevarieerde rij ronde staafjes geven hetzelfde effect als een rij Griekse zuilen, alleen zochten de Grieken orde waar Jan Hammer speelse afwisseling zoekt. Het zou jammer zijn als de ideeën van Hammer in deze witte kastjes zouden moeten blijven. De moderne mens wil meer dan alleen maar rechte flatgebouwen. Daar worden we neurotisch van.

KEES SMIT